

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології

**Кафедра російської мови, зарубіжної літератури
та методики їх викладання**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної
та слов'янської філології

А. М. Коваленко

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СУЧАСНА РОСІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА»**

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 014 Середня освіта. Мова та література (російська)

Освітня-програма: Середня освіта (Російська мова та зарубіжна література)

Мова навчання: російська

Погоджено науково-методичною комісією
факультету іноземної та слов'янської філології
28 серпня 2020 р.
Голова Семеног
Семеног О. М., доктор пед. наук, професор

Суми – 2020

Робоча програма дисципліни «Сучасна російська літературна мова»
призначена для студентів спеціальності 014 Середня освіта. Мова і
література (російська).

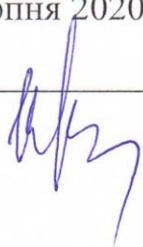
Розробники: Телєтова С. Г., кандидат філологічних наук, доцент

Пахненко І. І., кандидат педагогічних наук, доцент

Робочу програму розглянуто і схвалено на засіданні кафедри російської мови,
зарубіжної літератури та методики їх викладання

Протокол № 1 від 28 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____ Іванова І. Б., канд. пед. наук,
доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		дenna форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 30	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
		1–4-й	1–4-й
		Семestr	
		2–8-й	2–8-й
		Лекції	
		160 год.	40 год.
		Практичні, семінарські	
		190 год.	46 год.
		Лабораторні	
Загальна кількість годин – 900		—	—
		Самостійна робота	
		536 год.	808 год.
		Консультації:	
		14 год.	6 год.
Вид контролю:		екзамени, заліки	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета навчального курсу – дати систематичний опис російської літературної мови в її сучасному стані, ознайомити студентів з основними мовними одиницями різних рівнів, законами і правилами їх функціонування.

Завдання курсу:

- дати студентам наукові знання про сучасну систему російської літературної мови, навчити застосовувати їх на практиці – в процесі аналізу мовних одиниць;
- показати сутність дискусійних проблем русистики, а також способи їх вирішення в різних наукових концепціях, навчити критично осмислювати існуючі наукові концепції з проблем лінгвістики, обґрунтовувати свою теоретичну позицію;
- виробити у студентів навички мовного аналізу;
- навчити поповнювати і поглиблювати свої знання, використовуючи наукову, методичну та довідкову літературу;
- формувати у студентів усвідомлене прагнення до постійного підвищення професійної кваліфікації;
- забезпечити міцну теоретичну базу для зіставлення мовних явищ і фактів російської та української мов.

Дисципліна спрямована на формування таких компетентностей:

– **загальних:**

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області та її місця в загальній системі знань про природу й суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності, усвідомлення необхідності дотримуватися здорового способу життя та пропагувати його норми.

ЗК 3. Знання предметної області та розуміння зasad професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями протягом життя, систематично вдосконалювати професійні навички та вміння, свідомо контролювати динаміку особистісного зростання.

ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до усної та письмової комунікації засобами державної, російської та іноземної мови.

ЗК 9. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 11. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу з метою виявлення проблем, вироблення відповідної аргументації для їх розв'язання.

ЗК 13. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 14. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), додержуватись усталених норм поведінки, професійної етики, принципів академічної добродетелі.

– фахових:

ФК 1. Здатність демонструвати та використовувати в професійній діяльності концептуальні наукові та практичні знання з педагогіки, психології, філософії, історії та культури, а також філологічних дисциплін та методики їх викладання.

ФК 4. Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

ФК 6. Здатність використовувати в професійній діяльності системні знання з теорії та історії російської мови, орієнтуватися в особливостях лінгвістичних концепцій, критично оцінювати їх.

ФК 7. Здатність вільно та гнучко використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовленнєвої поведінки, здійснювати вибір ефективних комунікативних стратегій і тактик.

ФК 8. Усвідомлення зasad і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною, російською та іноземною мовами, здатність реферувати та анатонувати різноманітні тексти.

ФК 9. Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття та породження зв'язних монологічних і діалогічних висловлювань в усній та письмовій формах, володіння методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння та підготовки творчих робіт.

ФК 12. Здатність здійснювати різні типи лінгвістичного та літературознавчого аналізу, систематизувати, інтерпретувати та зіставляти мовні та літературні явища та факти, використовуючи різні методи дослідження.

ФК 13. Здатність вільно оперувати спеціальною (педагогічною, лінгвістичною, літературознавчою тощо) термінологією для розв'язання професійних завдань.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для вивчення дисципліни «Сучасна російська літературна мова» необхідно опанувати пропедевтичний курс «Вступ до мовознавства», дисципліну «Практикум з орфографії і пунктуації».

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	<p>ПРЗ 5. Знати концептуальні основи фундаментальних дисциплін (педагогіка, психологія, вступ до мовознавства, вступ до літературознавства, сучасна російська літературна мова, зарубіжна література, російська література та ін.) як теоретичної бази освітньої та дослідницької діяльності.</p> <p>ПРЗ 7. Знати й розуміти систему мови, що вивчається, її історію, сучасний стан і тенденції розвитку, споріднені зв'язки та типологічні співвідношення з іншими мовами.</p> <p>ПРЗ 8. Знати мовні норми, особливості функціонування мовних одиниць у різних типах дискурсу, специфіку використання мовних засобів у різних сферах комунікації.</p> <p>ПРЗ 9. Знати види та методи лінгвістичного та</p>	<ul style="list-style-type: none"> – усвідомлювати сутність мови як системи систем; – знати понятійний і категоріальний апарат сучасної русистики; – знати основні положення та теоретичні засади різних підходів до опису системи сучасної російської мови, її рівнів та одиниць; – знати особливості різних рівнів та елементів системи сучасної російської літературної мови, сутність мовних категорій; – знати закономірності розвитку мови, особливості функціонування її в мовленнєвому спілкуванні; – знати закономірності зв'язків між різними рівнями російської мови; – знати класифікації фонетичних, лексичних та граматичних явищ сучасної російської літературної мови; – знати фонетичні, орфоепічні, лексичні, словотвірні, морфологічні та синтаксичні норми сучасної російської мови; – знати порядок проведення лінгвістичного аналізу
---------------	---	---

	літературознавчого аналізу.	мовних одиниць різного рівня;
Уміння	<p>ПРУ 1. Уміти оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальних дисциплін.</p> <p>ПРУ 4. Уміти аналізувати мову в історичному та сучасному контексті, використовуючи основні лінгвістичні поняття і терміни, характеризувати її соціальні різновиди, описувати соціолінгвальну (зокрема, регіональну) ситуацію, орієнтуватися в дискусійних питаннях мовознавства.</p> <p>ПРУ 5. Володіти різними методами та прийомами аналізу мовних одиниць, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.</p> <p>ПРУ 6. Використовувати мову в усній та письмовій формі, у різних жанрово-стильових різновидах і регістрах спілкування для розв'язання комунікативних завдань у суспільній, навчальній, професійній, науковій сферах життя.</p> <p>ПРУ 7. Створювати тексти професійного змісту державною та російською мовами, перекладати тексти зі спеціальності з мови, що вивчається, на рідну і навпаки, а також редагувати тексти.</p> <p>ПРУ 10. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз,</p>	<ul style="list-style-type: none"> – пов'язувати теоретичні відомості про російську мову з практичним аналізом мовних фактів; – орієнтуватися в уставлених у науці точках зору з того чи іншого дискусійного питання мовознавства; – уміти ідентифікувати лінгвістичні явища, що вивчаються, класифікувати їх; – уміти аналізувати різnorівневі мовні одиниці, коментувати складні випадки аналізу; – уміти використовувати мовні одиниці в текстах різних жанрів, різноманітної тематичної та цільової спрямованості; – уміти будувати усні та письмові висловлювання; – перекладати тексти з російської на українську мову і навпаки; – бачити і виправляти недоліки і помилки різного характеру; – уміти користуватися науково-методичною, науково-популярною, довідковою і лексикографічною

	<p>критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.</p> <p>ПРУ 13. Уміти використовувати гуманістичний потенціал російської мови та зарубіжної літератури для формування духовного світу сучасної молоді.</p>	<p>літературою;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміти аналізувати словникові статті й вибирати з них необхідну інформацію; – уміти аналізувати мову з позицій праксеологічного підходу.
Комунікація	<p>ПРК 2. Здатність вільно спілкуватися державною, російською та іноземною мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної комунікації.</p> <p>ПРК 3. Володіння основами професійної культури, культурою мовлення, мовленнєвим етикетом, що є передумовою ефективності професійної та особистісної комунікації, усвідомлення необхідності систематично поповнювати свої комунікативні знання й вдосконалювати професійні навички.</p> <p>ПРК 5. Здатність цінувати різноманіття та мультикультурність, забезпечувати діалог культур у процесі вивчення російської мови та зарубіжної літератури, уникати міжкультурних конфліктів, співпрацювати з представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.</p>	
Автономія	<p>ПРА 5. Здатність навчатись упродовж життя і вдосконалювати набуту під час навчання кваліфікацію із значним ступенем автономії.</p>	<p>– здатність поповнювати і поглиблювати свої знання, стежити за науковою та методичною літературою, користуватися довідковими посібниками з російської мови, постійно підвищувати професійну кваліфікацію.</p>

Методи навчання

Інформаційно-пізнавальні методи: пояснювальний, репродуктивний, наочний, метод проблемного викладу матеріалу; порівняльний, зіставний; метод спостереження над мовним матеріалом, метод аналізу мовних одиниць, робота з навчальною та довідковою літературою, лексикографічними джерелами тощо; аналітичні та оперативні практичні методи, алгоритмізація; інтерактивно-комунікативні методи: діалогічні

методи, робота в парах, бесіда, дискусія; дослідницький метод; методи розвитку мовлення (написання творів, переклад текстів), інформаційно-комунікаційні технології, аналіз навчально-мовленнєвих ситуацій професійного спілкування.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ECTS	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	<p>Знання: студент демонструє глибокі знання мової системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки мовних закономірностей та законів; самостійно набуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавально-практичних завдань.</p> <p>Уміння: виконує вправи найвищої складності, демонструє при цьому уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, надає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей.</p>
B	<p>Знання: студент демонструє глибокі знання мової системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки мовних закономірностей та законів; самостійно набуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавально-практичних завдань.</p> <p>Уміння: виконує вправи найвищої складності, демонструє при цьому уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, надає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, припускаючись поодиноких помилок фактуального характеру; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей.</p>
C	<p>Знання: студент володіє основним теоретичним матеріалом: його знання свідчать про осмислене опрацювання основної навчально-наукової літератури, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.</p> <p>Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії з лінгвістичним матеріалом; виконує дії класифікаційного характеру, але припускається мовленнєвих помилок в оформленні класифікаційних рубрик; не може пояснити</p>

	сутність усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок.
D	Знання: студент демонструє фрагментарний, не завжди усвідомлений характер засвоєння інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання в нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи. Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки.
E	Знання: студент слабо володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури; не володіє термінологією, помиляється під час побудови визначень, не може навести приклади. Уміння: відчуває труднощі під час виконання простих вправ; припускається помилок у визначенні мовних одиниць, їх структури, семантики та функцій, помиляється у визначенні категоріальних властивостей одиниць мови.
FX	Знання: студент не володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової літератури; не володіє термінологією, не може побудувати визначення, навести приклади. Уміння: не виконує простих вправ; припускається помилок у визначенні мовних одиниць, їх структури, семантики та функцій; помиляється у визначенні категоріальних властивостей одиниць мови.
F	Студент не демонструє знання та уміння з дисципліни.

Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів

Для оцінювання рівня виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи студентів застосовуються такі критерії:

- 1) повнота виконання завдання (елементарна; фрагментарна; повна / неповна).
- 2) рівень самостійності студента (під керівництвом викладача; самостійно).
- 3) сформованість навчально-інформаційних умінь (робота з підручником, складання плану, конспекту; вміння користуватися навчальною, науковою та довідковою літературою, словниками та ін.).
- 4) сформованість навчально-інтелектуальних умінь (визначення понять, аналіз, синтез, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення; вміння відповідати на питання, виконувати завдання та ін.).
- 5) рівень сформованості спеціальних умінь (уміння використовувати на

практиці набуті знання):

- високий: володіння навичками творчо-дослідницької діяльності;
- достатній: використання набутих знань у стандартних практичних ситуаціях;
- середній: уміння обирати відомі способи дій для виконання спеціальних завдань;
- низький: володіння навичками проводити обробку навчальної інформації без подальшого її аналізу.

5. Розподіл балів

1 курс, II семестр

Поточний контроль										Разом	Сума		
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2								
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 1.6	T 2.1	T 2.2	T 2.3	k/p				
Поточний контроль										70	100		
5	5	10	10	10	10	10	5	5	10				
Контроль самостійної роботи										30			
2	2	2	2	3	2	2	2	3	10				

2 курс, III семестр

Поточний контроль															Разом	Сума	Підсумковий контроль (екз.)	Загальна сума				
РОЗДІЛ 3					РОЗДІЛ 4																	
T 3.1	T 3.2	T 3.3	T 3.4	T 3.5	T 3.6	T 3.7	T 3.8	T 3.9	T 4.1	T 4.2	T 4.3	T 4.4	T 4.5	K/p								
Поточний контроль															50	75	25	100				
3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	3	4								
Контроль самостійної роботи															25							
1		1		2			2	2			2	3	2	10								

2 курс, IV семестр

Поточний контроль															Сума
Розділ 5					Розділ 6										Разом
T 5.1	T 5.2	T 5.3	T 5.4	K/p	T 6.1	T 6.2	T 6.3	T 6.4	T 6.5	T 6.6	T 6.7	T 6.8	T 6.9	K/p	
Поточний контроль															
1	5	4	5	9	6	5	1	5	5	5	5	5	5	5	77
Контроль самостійної роботи															23
	2	3		2	2	2	2		2		2	2		2	

3 курс, V семестр

3 курс, VI семестр

Поточний контроль													
РОЗДІЛ 9				РОЗДІЛ 10									
T 9.1	T 9.2	T 9.3	T 9.4	T 10.1	T 10.2	T 10.3	T 10.4	T 10.5	T 10.6	T 10.7	K/p		Разом
3	3	3	3	3	4	4	4	6	4	3	10		50
Поточний контроль													
Контроль самостійної роботи												ІЗ	
1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	10		25
												Сума	75
												Підсумок контроль (екз.)	25
												Загальна сума	100

4 курс, VII семестр

Поточний контроль										Разом	Сума		
РОЗДІЛ 11					РОЗДІЛ 12								
T 11.1	T 11.2	T 11.3	T 11.4	T 11.5	T 12.1	T 12.2	T 12.3	T 12.4	K/p				
Поточний контроль										70	100		
5	10	10	5	5	10	5	5	5	10				
Контроль самостійної роботи										30			
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3				

4 курс, VIII семестр

Поточний контроль												Разом	Сума	Підсумок/контроль (екз.)	Загальна сума				
РОЗДІЛ 13						РОЗДІЛ 14													
Т 13.1	Т 13.2	Т 13.3	Т 13.4	Т 13.5	Т 13.6	Т 13.7	Т 14.1	Т 14.2	Т 14.3	Т 14.4	К/р	45	75	25	100				
Поточний контроль																			
3	3	1	1	3	6	6	3	3	3	3	10	30	75	25	100				
Контроль самостійної роботи ИЗ																			
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	10								

За бажанням здобувача можуть враховуватися результати навчання у **неформальній освіті** (відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у СумДПУ імені А. С. Макаренка).

Розподіл балів за види робіт:

- участь у конференції (різних рівнів) – 3 бали,
- написання й опублікування статті – 7 балів,
- участь/призове місце у творчих конкурсах, олімпіадах тощо: обласних – 8/10 балів; всеукраїнських – 12/14.
- участь/призове місце у всеукраїнському конкурсі наукових робіт – 15/18 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C	задовільно	
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E	незадовільно з можливістю повторного складання	
35 – 59	FX	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

6. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: усне та письмове опитування, тести, реферати, контрольні роботи, контроль самостійної роботи, перевірка конспектів, індивідуальні завдання, виконання творчих робіт, презентація результатів дослідницького завдання, творчих робіт, колоквіум, самоконтроль з використанням питальника, самооцінювання.

Підсумкове оцінювання проводиться у формі заліку.

7. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

1 курс, ІІ семестр

Розділ 1. ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГИЯ

Тема 1.1. Введение. Современный русский язык как предмет изучения. Язык как системное явление. Уровни языка и их особенности. Единицы уровней. Типы системных отношений. Место русского языка среди других языков мира. Этапы развития и функционирования русского языка. Русский язык в современном мире. Содержание термина «современный язык». Понятие «литературный язык». Формирование литературного языка и его основные черты. Нормы литературного языка. Понятие о системе функциональных стилей современного русского литературного языка.

Тема 1.2. Фонетический строй русского языка. Предмет фонетики, ее содержание. Краткие сведения из истории изучения фонетики русского языка. Сегментные и суперсегментные единицы языка. Фонетическое членение речи: фраза, речевой такт, фонетическое слово, слог, звук. Звук как основная фонетическая единица. Аспекты изучения звуков речи. Фонетическая транскрипция. Принципы фонетической транскрипции. Основные правила транскрибирования.

Тема 1.3. Классификация гласных и согласных звуков русского языка. Артикуляторные и акустические отличия гласных и согласных звуков. Классификация гласных звуков русского языка. Классификация согласных звуков русского языка

Тема 1.4. Сочетаемость звуков в речевом потоке. Исторические и фонетические чередования звуков русского языка. Понятие фонетической позиции. Сильные и слабые позиции гласных и согласных звуков.

Позиционная мена и позиционные изменения гласных звуков. Позиционная мена и позиционные изменения согласных звуков.

Тема 1.5. Слог и слогоделение. Ударение и интонация. Слог как фонетическая единица. Теории слога. Структура слога. Основные правила слогоделения. Типы слов. Русское ударение. Его типы. Интонация русской речи. Основные типы интонационных конструкций.

Тема 1.6. Фонологическая система русского языка. Функциональный аспект изучения языковых единиц. Понятие фонемы. Фонема в концепции различных фонологических школ. Признаки фонемы. Понятие фонемного ряда. Состав и система гласных и согласных фонем русского языка. Основные отличия в фонологических системах русского и украинского языков. Синтагматика и парадигматика фонем русского литературного языка. Сильные и слабые позиции гласных и согласных фонем. Фонематическая транскрипция.

Розділ 2. ОРФОЭПІЯ. ГРАФИКА. ОРФОГРАФІЯ

Тема 2.1. Орфоэпія. Предмет и задачи орфоэпии. Понятие орфоэпической нормы. Нормы произношения и фонетическая система русского литературного языка. Исторические и социальные основы русской орфоэпии. Понятие старомосковского произношения. Основные орфоэпические правила современного русского литературного языка: произношение согласных в ударных и безударных позициях; произношение согласных и их сочетаний; орфоэпия отдельных грамматических форм; особенности произношения заимствованных слов. Единство русского литературного произношения. Причины отклонения от орфоэпических норм.

Тема 2.2. Графика. Понятие о графике. Графические средства. Состав русского алфавита. Звуковые значения русских букв. Соотношение между буквами и звуками. Слоговой принцип русской графики. Способы передачи на письме фонемы <j>. Обозначение на письме мягкости согласных. Отступления от слогового принципа русской графики.

Тема 2.3. Орфографія. Предмет и разделы орфографии. Понятие орфограммы. Основные принципы русской орфографии: морфологический (морфематический), фонетический, традиционный (исторический), дифференцирующие написания. Слитные, раздельные и дефисные написания. Правила переноса слов. Употребление прописных и строчных букв. Графические сокращения, слова-аббревиатуры, их письменное оформление. Графико-фонетический анализ слов. Орфографический разбор слова. Краткие сведения из истории русской графики и орфографии.

2 курс, III семестр

Розділ 3. ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Тема 3.1. Общие вопросы лексикологии. Лексикология как раздел языкоznания, ее предмет и задачи, связь с другими лингвистическими дисциплинами. Понятие лексико-фразеологической системы. Виды системных отношений в лексике. Системные объединения слов и фразеологических оборотов.

Тема 3.2. Слово как основная номинативная единица языка. Понятие о слове, проблема его определения. Дифференциальные признаки слова как лингвистической единицы. Основные функции слова. Лексическое и грамматическое значение слова. Лексическое значение и понятие. Компонентный состав лексического значения. Типы лексических значений слов: по способу номинации; по степени семантической мотивированности; по характеру выполняемых функций; по степени традиционности; по характеру связи одних значений с другими в лексической системе языка; по возможности лексической сочетаемости слов.

Тема 3.3. Лексическая полисемия. Полисемия как лингвистическое явление. Критерии определения основного значения многозначного слова. Типы переноса значений: метафора, ее виды; метонимия, ее виды; синекдоха; функциональный перенос. Семантическая структура многозначного слова. Типы отношений между лексико-семантическими вариантами (ЛСВ) многозначного слова. Функционально-стилистическая роль полисемии.

Тема 3.4. Лексическая омонимия. Паронимия. Понятие о лексических омонимах. Проблемные вопросы изучения лексической омонимии. Типы лексических омонимов. Языковые явления, сходные с лексической омонимией. Пути возникновения омонимов. Критерий ограничения омонимии от полисемии. Явление паронимии в русской лексике. Функционально-стилистическая роль омонимии и близких к ней явлений.

Тема 3.5. Синонимия. Антонимия. Сущность лексической синонимии в понимании разных ученых. Типы синонимов. Понятие синонимического ряда. Доминанта синонимического ряда, ее особенности. Причины и пути возникновения синонимов. Понятие о лексических антонимах. Типы антонимов, их стилистическое использование.

Тема 3.6. Лексика русского языка с точки зрения ее происхождения. Генетическая характеристика лексики современного русского языка. Пути ее формирования. Основные пласти исконно русской лексики. Причины заимствования иноязычных слов. Старославянизмы, их признаки. Виды старославянизмов. Заимствования из неславянских языков. Их приметы, сфера употребления, время появления. Пути освоения и переоформления иноязычных слов в русском языке. Интернациональная лексика. Экзотизмы. Варваризмы. Калькирование как особый вид

заемствования. Виды калек. Общественная оценка заимствования иноязычных слов.

Тема 3.7. Лексика русского языка с точки зрения сферы употребления. Понятие об общенародной лексике и лексике ограниченного употребления. Диалектизмы, их виды. Специальная лексика. Профессионализмы. Термины. Жаргонная и арготическая лексика, ее социальная оценка. Функционально-стилистическая роль лексики ограниченного употребления.

Тема 3.8. Лексика русского языка с точки зрения Активного и пассивного состава. Понятие об активной и пассивной лексике. Устаревшие слова, их типы. Причины архаизации лексики. Стилистические функции устаревших слов. Неологизмы, их виды. Окказионализмы.

Тема 3.9. Лексика русского языка с точки зрения экспрессивно-стилистической. Понятие об эмоционально-экспрессивной и функциональной (стилевой) коннотации. Межстилевая и функционально-закрепленная лексика. Лексика устной речи. Лексика книжных стилей. Особенности языка художественной литературы.

Лексико-семантический анализ слова.

Розділ 4. ФРАЗЕОЛОГІЯ. ЛЕКСИКОГРАФІЯ

Тема 4.1. Общие вопросы фразеологии. Фразеология как раздел языкоznания. Понятие фразеологизма, проблема его определения. Категориальные признаки фразеологических единиц (ФЕ). Отличия фразеологического оборота от слова и свободного словосочетания. Состав русской фразеологии. Синтаксические конструкции, близкие к фразеологизмам, как периферия фразеологии.

Тема 4.2. Классификация фразеологизмов русского языка. Проблема классификации ФЕ. Классификация фразеологизмов русского языка с точки зрения их семантической слитности: фразеологические сращения, фразеологические единства, фразеологические сочетания, фразеологические выражения. Структурные типы фразеологизмов в современном русском языке. Разряды фразеологических оборотов с точки зрения соотношения с частями речи.

Тема 4.3. Парадигматика фразеологических единиц. Понятие о фразеологической системе. Однозначные и многозначные фразеологизмы. Явления омонимии в сфере русских фразеологизмов. Фразеологические синонимы и фразеологические варианты. Антонимия фразеологизмов.

Тема 4.4. Фразеология русского языка с разных точек зрения. Фразеологические обороты с точки зрения происхождения. Исконно русская и заемствованная фразеология. Фразеологические кальки и полукальки. Фразеологические единицы с точки зрения сферы их первоначального употребления. Фразеологические обороты с точки зрения их лексического состава. Фразеологизмы с точки зрения экспрессивно-стилистических

свойств: межстилевые ФЕ, ФЕ книжного и разговорного стилей. Стилистическое использование фразеологизмов. Прямое (традиционное) и непрямое использование фразеологических оборотов. Основные приемы авторской обработки фразеологических единиц.

Тема 4.5. Лексикография. Теория и практика лексикографии. Краткие сведения из истории русской лексикографии. Типы словарей. Основные словари русского языка. Толковые словари русского языка, их назначение и принципы построения. Аспектные словари русского языка. Учебные и школьные словари, их особенности. Основные направления развития современной лексикографии

2 курс, IV семестр

Розділ 5. СЛОВООБРАЗОВАНИЕ

Тема 5.1. Словообразование. Общие вопросы. Словообразование как учение о морфемике и деривации лексических единиц. Отношение словообразования к другим разделам языкознания. Основные этапы изучения русского словообразования. Современные словообразовательные теории. Морфемный состав слова, его современная структура и происхождение. Предмет, задачи, основные правила и приёмы морфемного, словообразовательного и этимологического анализа. Морфемные, словообразовательные, этимологические словари русского языка.

Тема 5.2. Морфемика. Русское слово как структурное целое. Структурные типы слов. Морфемы как значимые части слова в русском языке. Морф и морфема. Алломорфы. Типы морфем по функции в составе слова, по значению, по характеру оформления. Переходные типы морфем. Структурно-семантические взаимоотношения между морфемами. Отличие синонимических морфем от вариантов. Морфематические связи аффиксов. Продуктивные и непродуктивные, регулярные и нерегулярные аффиксы. Расположение морфем в слове.

Тема 5.3. Исторические изменения в структуре слова. Основные виды изменений в структуре слова. Внешние процессы: опрощение, переразложение, усложнение. Внутренние процессы: декорреляция, диффузия, замещение.

Тема 5.4. Лексическая деривация. Мотивирующая основа. Критерии выделения мотивирующего и мотивированного слова. Базовые понятия лексической деривации: словообразовательное значение, словообразовательный тип, словообразовательная модель, морфонологические явления состава слова, способ словообразования, словообразовательный формант, словообразовательная цепочка, словообразовательное гнездо.

Тема 5.5. Способы словообразования в русском языке. Неморфологические: лексико-семантический, морфолого-синтаксический, лексико-синтаксический. Морфологический способ словообразования, его разновидности: аффиксация (чистая, смешанная), безаффиксный способ, сложение (чистое, сложно-суффиксальное), аббревиация, обратное словообразование.

Розділ 6. МОРФОЛОГІЯ. ИМЕННЫЕ ЧАСТИ РЕЧИ

Тема 6.1. Общие вопросы морфологии. Морфология как раздел грамматики. Основные понятия морфологии: грамматическое значение, способы и средства выражения грамматических значений, грамматическая форма слова, парадигма, грамматическая категория.

Тема 6.2. Части речи в русском языке. Проблема распределения слов по частям речи. Система частей речи в русском языке. Явления переходности в системе частей речи. История изучения частей речи в русском языке.

Тема 6.3. Имя существительное. Имя существительное как часть речи. Лексико-грамматические разряды имён существительных в русском языке.

Тема 6.4. Категория рода имён существительных. Значение и грамматическое выражение категории рода. Распределение существительных по родам. Род несклоняемых имён существительных. Существительные общего рода. Колебания в роде имён существительных.

Тема 6.5. Категория числа имён существительных. Значение и грамматическое выражение категории числа. Существительные, употребляемые в формах обоих чисел. Существительные singularia tantum. Существительные pluralia tantum. Остатки двойственного числа.

Тема 6.6. Категория падежа имён существительных. Склонение существительных. Падеж как грамматическая категория. Падежная система в современном русском языке. Основные значения падежей. Средства выражения падежных значений. Способы определения падежей. Склонение имён существительных. Типы склонения существительных. Варианты падежных окончаний. Склонение существительных во множественном числе. Склонение существительных pluralia tantum. Разносклоняемые и несклоняемые имена существительные. Словообразование имен существительных.

Тема 6.7. Имя прилагательное. Имя прилагательное как часть речи. Лексико-грамматические разряды имён прилагательных в современном русском языке. Краткие формы имён прилагательных. Образование кратких форм. Отличие кратких форм от полных. Степени сравнения качественных прилагательных. Склонение прилагательных. Словообразование имен прилагательных.

Тема 6.8. Имя числительное. Имя числительное как часть речи. Лексико-грамматические разряды имен числительных. Вопрос о порядковых

числительных. Значение, состав, структура, морфологические свойства и синтаксические особенности количественных числительных. Дробные числительные. Собирательные числительные. Неопределенно-количественные слова. Склонение имен числительных.

Тема 6.9. Местоимение. Вопрос о местоимении как части речи. Принципы классификации местоимений. Разряды местоимений. Грамматическая специфика и особенности употребления местоимений разных разрядов. Неместоименные слова в роли местоимений.

3 курс, V семestr

Розділ 7. ГЛАГОЛ. ПРИЧАСТИЕ. ДЕЕПРИЧАСТИЕ

Тема 7.1. Глагол как часть речи. Грамматические категории русского глагола. Парадигма глагольного слова в русском языке. Спрягаемые и неспрягаемые формы глагола. Инфинитив: значение, оформление, грамматические функции. Основы глагола, их формообразующие возможности. Классы глаголов в русском языке. Спряжение глаголов.

Тема 7.2. Категория вида глагола. Категория вида как специфическая особенность русского глагола. Понятие совершенного и несовершенного вида. Видовая пара. Критерии видовой парности глаголов. Способы глагольного видеообразования: имперфективация, перфективация, супплетивизм основ. Типы видовой корреляции. Особенности образования видовых пар у глаголов движения. Одновидовые и двувидовые глаголы. Связь категории вида со способами глагольного действия. Классификация русских глаголов по способам глагольного действия.

Тема 7.3. Категория залога глагола. Переходные и непереходные глаголы. Возвратные глаголы и их отношение к соответствующим невозвратным. Конструкции актива и пассива. Вопрос о категории залога в русской грамматике. Система залоговых отношений в современном русском языке.

Тема 7.4. Категория наклонения глагола. Общая характеристика категории наклонения. Значение и употребление форм изъявительного наклонения. Общее и частные значения сослагательного наклонения. Особенности функционирования форм сослагательного наклонения. Повелительное наклонение: значение, состав и образование форм, их функционирование. Переносное употребление форм наклонений. Употребление инфинитива в значении различных наклонений.

Тема 7.5. Категория времени глагола. Время как грамматическая категория глагола. Абсолютное и относительное употребление форм времени. Основные значения относительного времени. Система глагольных времен в современном русском языке. Образование временных форм. Значение и употребление глагольных форм времени.

Тема 7.6. Категория лица глагола. Категории рода и числа у глагола. Лицо как грамматическая категория. Образование личных форм. Глаголы с неполным набором форм лица. Безличные глаголы в русском языке. Категория рода и числа у глаголов.

Тема 7.7. Причастие. Статус причастия как особого лексико-грамматического разряда. Категории времени и залога у причастий. Образование действительных и страдательных причастий. Краткие и полные формы причастий. Переход причастий в прилагательные и существительные.

Тема 7.8. Деепричастие. Лексико-грамматический статус деепричастия. Образование деепричастий.

Розділ 8. НАРЕЧІЕ. СЛОВА КАТЕГОРІИ СОСТОЯННЯ. СЛУЖЕБНІ ЧАСТИ РЕЧІ. МОДАЛЬНІ СЛОВА. МЕЖДОМЕТИЯ. ЗВУКОПОДРАЖАННЯ

Тема 8.1. Наречие. Наречие как часть речи. Разряды наречий по значению. Семантические группы определительных и обстоятельственных наречий. Грамматические свойства наречий на *-o*, *-e*. Образование наречий.

Тема 8.2. Слова категории состояния. Категория состояния как особая часть речи в русском языке. Лексико-грамматические признаки слов категории состояния. История постановки и разработки вопроса о категории состояния. Отличие слов категории состояния от омонимичных форм – кратких прилагательных среднего рода, наречий на *-o* и имен существительных. Образование слов категории состояния.

Тема 8.3. Служебные части речи. Предлог. Понятие о служебных частях речи, их отличие от знаменательных слов. Предлог как часть речи. Семантика предлогов. Предлоги и падежи. Формальная организация предлогов. Разграничение предлогов и омонимичных им знаменательных частей речи.

Тема 8.4. Служебные части речи. Союз. Частица. Союз как часть речи. Семантика и употребление союзов. Классификация союзов. Образование союзов. Употребление слов других лексико-грамматических разрядов в значении союзов. Частицы как особый лексико-грамматический разряд. Классификация частиц.

Тема 8.5. Модальные слова. Междометия. Звукоподражания. Модальные слова как особый лексико-грамматический разряд слов. Семантико-функциональные группы модальных слов. Образование модальных слов. Междометия как особый лексико-грамматический разряд слов. Семантические группы междометий. Грамматические свойства и структура междометий. Вопрос о звукоподражаниях.

3 курс, VI семестр

Розділ 9. СЛОВОСОЧЕТАНИЕ

Тема 9.1. Основные понятия синтаксиса. Предмет синтаксиса как раздела грамматики. Синтаксис в системе языка, его связь с морфологией и лексикой. Синтаксические единицы языка. Синтаксические связи и отношения. Основные синтаксические средства русского языка. Этапы развития русской синтаксической науки. Важнейшие достижения в области синтаксиса русского языка. Функционализм в современной русистике.

Тема 9.2. Словосочетание как единица синтаксиса. Понятие о словосочетании. Различные подходы к словосочетанию в современной синтаксической науке. Основные признаки словосочетания. Соотношение словосочетания с другими единицами языка: словосочетание и слово; словосочетание и предложение. Словосочетание среди других сочетаний слов. Форма и грамматическое значение словосочетания.

Тема 9.3. Классификация словосочетаний. Классификация словосочетаний по степени семантической спаянности компонентов. Основные типы цельных словосочетаний, их отличия от фразеологических сочетаний. Классификация словосочетаний по структуре. Типы сложных словосочетаний. Лексико-грамматические типы словосочетаний (по морфологической природе стержневого слова). Виды словосочетаний по характеру синтаксических отношений между их компонентами (по грамматической семантике).

Тема 9.4. Виды подчинительной связи в словосочетании. Общая характеристика подчинительной связи. Согласование и его разновидности. Соотношение согласования и параллелизма форм. Управление и его виды. Вопрос о сильном и слабом управлении. Примыкание как способ подчинительной связи. Вопрос об именном примыкании.

Розділ 10. ПРОСТОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Тема 10.1. Предложение как основная единица синтаксиса. Общее понятие о предложении. Различные подходы к определению предложения. Основные признаки предложения. Понятие предикативности. Способы ее выражения: категории модальности, синтаксического времени и лица. Интонация как свойство предложения.

Тема 10.2. Организация простого предложения. Понятие о трехаспектной организации простого предложения. Соотношение разных сторон организации предложения. Формальная устроенность простого предложения. Понятие структурной схемы предложения. Парадигма предложения. Семантическая структура предложения. Коммуникативная

организация предложения. Актуальное членение предложения, средства его выражения.

Тема 10.3. Классификация предложений в современном русском языке. Критерии классификации предложений в современном русском языке. Типы предложений по структуре. Функциональные типы предложений. Виды предложений по эмоциональной окраске. Классификация предложений по характеру предикативных отношений (по модальности). Система структурно-семантических типов простого предложения (по характеру членности / нечленности; по составу главных членов; по наличию / отсутствию второстепенных членов; по наличию / отсутствию структурно обязательных членов предложения; по наличию / отсутствию осложняющих членов предложения).

Тема 10.4. Главные члены двусоставного предложения. Понятие членов предложения как структурно-семантических компонентов. Главные и второстепенные члены. Вопрос об обязательных и факультативных членах предложения. Грамматическая основа двусоставного предложения. Подлежащее как компонент предикативного минимума предложения. Семантика подлежащего. Способы выражения подлежащего. Понятие о сказуемом. Его семантика и структура. Структурно-семантические типы сказуемого в русском языке: простое глагольное; составное глагольное; составное именное. Вопрос о сложном сказуемом. Предикативная связь главных членов, ее виды.

Тема 10.5. Односоставные предложения. Понятие односоставного предложения. Специфика выражения предикативности в односоставных предложениях. Их место среди других типов простого предложения. Вопрос об односоставном предложении в истории русского языкознания. Главный член односоставных предложений, его отличие от главных членов двусоставных предложений. Структурно-семантические разновидности односоставных предложений. Спорные вопросы классификации односоставных предложений. Характерные особенности различных типов глагольных односоставных предложений. Понятие о номинативных предложениях. Их семантико-функциональные разновидности. Конструкции, по форме совпадающие с номинативными предложениями. Вопрос о генитивных предложениях. Вопрос о вокативных предложениях. Соотношение различных видов односоставных предложений с двусоставными. Переходные конструкции в синтаксисе односоставных и двусоставных предложений.

Тема 10.6. Второстепенные члены предложения. Понятие о второстепенных членах предложения. Принципы классификации второстепенных членов предложения. Определение, его разновидности. Вопрос о приложении как особой разновидности определения. Дополнение, его виды. Обстоятельство, разряды обстоятельств. Второстепенные члены предложения с синкетической семантикой. Понятие детерминанта,

семантические разновидности детерминантов. Способы разграничения второстепенных членов предложения.

Тема 10.7. Неполные предложения. Полные и неполные предложения. Функционально-структурные разновидности неполных предложений.

4 курс, VII семестр

Розділ 11. ПРОСТОЕ ОСЛОЖНЕННОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Тема 11.1. Осложненное предложение. Понятие об осложненном предложении. История изучения осложняющих конструкций. Виды осложнения простого предложения. Особенности синтаксической организации простого осложненного предложения.

Тема 11.2. Предложения с однородными членами. Понятие о синтаксической однородности и однородных членах предложения. Признаки однородных членов предложения. Структура и семантика блока однородных членов предложения.

Средства выражения однородности. Обобщающие слова при однородных членах предложения. Однородные и неоднородные определения, критерии их разграничения. Вопрос о предложениях с однородными сказуемыми. Предлоги при однородных членах. Согласование в предложениях с однородными членами: форма сказуемого в предложениях с однородными подлежащими; форма определяемого слова при нескольких определениях, соединенных союзами.

Тема 11.3. Предложения с обособленными членами. Понятие об обособлении. Краткая история разработки вопроса об обособленных членах предложения. Основные условия обособления. Предложения с полупредикативными обособленными членами: предложения с согласованными и несогласованными определениями; предложения с обособленными приложениями; предложения с обособленными обстоятельствами. Сравнительные обороты, их значение и морфологическое выражение.

Обособление уточняющих членов предложения. Пояснительные члены предложения. Обособленные обороты с выделительным значением. Присоединительные конструкции.

Смысловые и стилистические функции обособленных членов предложения. Знаки препинания в предложениях с обособленными членами.

Тема 11.4. Предложения с вводными и вставными конструкциями. Понятие о вводных конструкциях. Формальные признаки вводности. Морфологическое выражение вводных слов. Функционально-семантические разряды вводных конструкций. Разграничение вводных и омонимичных им слов. Вводные предложения, их структурные разновидности.

Вставка как синтаксическое явление. Отличие вставных единиц от вводных. Семантика и структура вставных компонентов.

История изучения вводных и вставных конструкций. Пунктуация в предложениях, осложненных вводными и вставными словами, словосочетаниями, предложениями. Стилистические функции вводных и вставных конструкций.

Тема 11.5. Предложения с обращением. Понятие об обращении. Семантика обращений. Способы выражения обращения. Первичные и вторичные функции обращения. Принципы ограничения обращений от других синтаксических категорий.

Розділ 12. СЛОЖНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ (1 ч.)

Тема 12.1. Общие вопросы теории сложного предложения. Понятие о сложном предложении. Трехспектальный подход к изучению сложного предложения. Черты различия простого и сложного предложения. Особенности внутреннего строения предикативных единиц. Вопрос о названии частей сложного предложения. Строение и грамматическое значение сложного предложения. Средства связи предикативных единиц.

Тема 12.2. Сочинение и подчинение как традиционная оппозиция при построении типологии сложного предложения. Учение о сочинении и подчинении в русской грамматике. Грамматическая суть оппозиции сочинения и подчинения. Факторы, участвующие в формировании сочинительных и подчинительных отношений между частями СП. Типы переходных конструкций между сложносочиненными и сложноподчиненными предложениями. Виды подчинительной связи в сложном предложении.

Тема 12.3. Классификация сложных предложений. Традиционная и структурно-семантическая классификации сложных предложений. Типы сложных предложений: по наличию / отсутствию союзных средств связи (по характеру синтаксической связи); по количеству предикативных частей; по характеру модели; по возможности изменения порядка предикативных единиц в составе сложного предложения; по открытости / закрытости структуры. Функциональные типы сложных предложений. Виды сложных предложений по эмоциональной окраске. Многоуровневый характер классификации сложных предложений.

Тема 12.4. Сложносочиненное предложение. Понятие о сложносочиненном предложении, его структура и семантика. Средства связи предикативных частей в сложносочиненном предложении. Принципы классификации сложносочиненных предложений. Основные структурно-семантические виды сложносочиненных предложений. Предложения однородного и неоднородного состава. Сложносочиненные предложения фразеологизированной структуры

4 курс, VIII семестр

Розділ 13. СЛОЖНОЕ ПРЕДЛОЖЕНИЕ (2 ч.)

Тема 13.1. Сложноподчиненное предложение. Понятие о сложноподчиненном предложении. Общая характеристика средств связи частей сложноподчиненного предложения. Приемы разграничения союзов и союзных слов.

Тема 13.2. Классификация сложноподчиненных предложений. Принципы классификации сложноподчиненных предложений. Структурно-семантическая классификация сложноподчиненных предложений. Предложения нерасчененной и расчененной структуры.

Тема 13.3. Сложноподчиненные предложения нерасчененной структуры. Структурно-семантические типы нерасчененных сложноподчиненных предложений. Характеристика сложноподчиненных предложений с присловной связью: сложноподчиненных предложений с присубстантивно-атрибутивными придаточными; с изъяснительно-объективными придаточными; с прикомпаративными придаточными. Сложноподчиненные предложения с приместоименной придаточной частью: местоименно-соотносительные СПП; местоименно-союзные СПП.

Тема 13.4. Сложноподчиненные предложения расчененной структуры. Отличие сложноподчиненных предложений расчененной структуры от сложноподчиненных предложений нерасчененной структуры. Структурно-семантические типы расчененных СПП.

Тема 13.5. Бессоюзное сложное предложение. Понятие о бессоюзном сложном предложении. Различные точки зрения на грамматическую природу бессоюзного сложного предложения в русском языковании. Особенности структуры бессоюзного сложного предложения. Средства связи компонентов бессоюзного сложного предложения. Типы бессоюзного сложного предложения. Основные смысловые отношения между частями бессоюзных предложений. Многочленные БСП.

Тема 13.6. Многочленные сложноподчиненные предложения. Общая характеристика сложноподчиненных предложений с несколькими придаточными. Классификация МСПП: предложения с последовательным подчинением; предложения с однородным соподчинением; предложения с неоднородным соподчинением. Пунктуация в МСПП.

Тема 13.7. Сложные синтаксические конструкции. Общая характеристика многочленных сложных предложений с разными видами связи. Понятие об уровнях членения. Вопрос о доминирующей (ведущей) связи. Различные комбинации сочинения, подчинения и бессоюзия в сложных многокомпонентных предложений.

Розділ 14. ОСНОВНЫЕ ФОРМЫ СИНТАКСИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ТЕКСТА. ПУНКТУАЦИЯ

Тема 14.1. Сложное синтаксическое целое. Средства связи предложений в ССЦ. Тематическое единство ССЦ. Абзац как композиционно-смысловая единица. Соотношение абзаца и ССЦ.

Тема 14.2. Монологическая и диалогическая речь. Монолог и диалог как формы организации связной речи. Основные различия между монологической и диалогической речью. Период как особая форма организации монологической речи и стилистическая фигура,. Диалогическое единство как форма организации диалогической речи. Способы связи реплик диалога. Основные разновидности диалогических единств.

Тема 14.3. Чужая речь. Способы передачи чужой речи в современном русском языке. Конструкции с прямой речью, разновидности их строения. Понятие косвенной речи. Правила преобразования прямой речи в косвенную. Несобственно-прямая речь как особая форма свободной передачи чужой речи.

Тема 14.4. Пунктуация. Основные принципы современной русской пунктуации. Виды знаков препинания, их функции. Краткие сведения из истории русской пунктуации.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

1 курс, II семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин								
	Денна форма				Заочна форма				
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.		Лекції	Практ.	Конс.	
Розділ 1. Фонетика. Фонология									
Тема 1.1. Введение	14	2	2		10	14			14
Тема 1.2. Фонетический строй русского языка	12	2	2		8	12	1		11
Тема 1.3. Классификация гласных и согласных звуков русского языка	18	4	4		10	18	1	2	15
Тема 1.4. Сочетаемость звуков в речевом потоке	16	2	4		10	16	1	2	13
Тема 1.5. Слог и слогоделение. Ударение и интонация	20	4	4		12	20			20
Тема 1.6. Фонологическая система русского языка	20	4	4		12	20	1		19
ИЗ. Фонетический анализ	32			2	30	32			32

Тема 2.1. Орфоэпия	16	2	4		10	16	1			15
Тема 2.2. Графика	14	2	2		10	14	1			13
Тема 2.3. Орфография	16	2	2		12	16				16
Контрольная работа	2		2			2		2		
Усього годин	180	24	30	2	124	180	6	6		168

2 курс, III семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
Розділ 3. Лексикология		Лекції	Практ.	Конс.	Сам. р.		Лекції	Практ.	Конс.	Сам. р.
Тема 3.1. Общие вопросы лексикологии	6	2	2		2	6	2			4
Тема 3.2. Слово как основная номинативная единица языка	4	2	2			4		1		3
Тема 3.3. Лексическая полисемия	6	2	2		2	6		1		5
Тема 3.4. Лексическая омонимия. Паронимия	4	2	2			4				4
Тема 3.5. Синонимия. Антонимия	6	2	2		2	6				6
Тема 3.6. Лексика русского языка с точки зрения ее происхождения	4	2	2			4	2			2
Тема 3.7. Лексика русского языка с точки зрения сферы употребления	4	2	2			4				4
Тема 3.8. Лексика русского языка с точки зрения активного и пассивного состава	6	2	2		2	6				6
Тема 3.9. Лексика русского языка с точки зрения экспрессивно-стилистической	6	2	2		2	6				6
Розділ 4. Фразеология. Лексикография										
Тема 4.1. Общие вопросы фразеологии	4	2	2			4	2			2
Тема 4.2. Классификация фразеологизмов русского языка	4	2	2			4		2		2
Тема 4.3. Парадигматика фразеологических единиц	2				2	2				2
Тема 4.4. Фразеология русского языка с разных точек зрения	6	2	2		2	6				6
Тема 4.5. Лексикография	4		2		2	4				4
Контрольная работа	2		2			2		2		
ІЗ. Лексико-семантический анализ	7			2	5	7			2	5
Усього годин	75	24	28	2	21	75	6	6	2	61

2 курс, IV семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Усього	Денна форма навчання				Усього	Заочна форма навчання			
		лекції	практи	конс.	сам.р.		лекції	практи	конс.	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 5. Словообразование										
Тема 5.1. Словообразование. Общие вопросы.	4	2	2			4				4
Тема 5.2. Морфемика.	5	2	1		2	5	1	1		3
Тема 5.3. Исторические изменения в структуре слова.	6		1	2	3	6				6
Тема 5.4. Лексическая деривация.	4	2	2			4				4
Тема 5.5. Способы словообразования в русском языке.	6	2	2		2	6	1	1		4
Контрольна робота.	4		2		2	4		1		3
Розділ 6. Морфология. Именные части речи										
Тема 6.1. Общие вопросы морфологии.	5	1	2		2	5	1			4
Тема 6.2. Части речи в русском языке.	3	1			2	3				3
Тема 6.3. Имя существительное.	4	2	2			4	1			3
Тема 6.4. Категория рода имён существительных.	5	1	2		2	5				5
Тема 6.5. Категория числа имён существительных.	3	1	2			3				3
Тема 6.6. Категория падежа имён существительных. Склонение существительных.	6	2	2		2	6				6
Тема 6.7. Имя прилагательное.	6	2	2		2	6		1		5
Тема 6.8. Имя числительное.	4	2	2			4				4
Тема 6.9. Местоимение.	6	2	2		2	6		1		5
Контрольна робота	4		2		2	4		1		3
Усього годин	75	22	28	2	23	75	4	6		65

3 курс, V семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Усього	Денна форма навчання				Усього	Заочна форма навчання			
		лекції	практ.	конс.	сам.р.		лекції	практ.	конс.	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 7. Глагол. Причастие. Деепричастие										
Тема 7.1. Глагол как часть речи.	12	2	2			8	12	1	1	
Тема 7.2. Категория вида глагола.	14	2	4			8	14	1	1	
Тема 7.3. Категория залога глагола.	12	2	2			8	12			12
Тема 7.4. Категория наклонения глагола.	12	2	2			8	12			12
Тема 7.5. Категория времени глагола.	10	2	2			6	10			10
Тема 7.6. Категория лица глагола. Категории рода и числа у глагола.	8	1	1			6	8			8
Тема 7.7. Причастие.	12	2	2			8	12	1	1	
Тема 7.8. Деепричастие.	8	1	1			6	8	1		7
Розділ 8. Наречие. Слова категории состояния. Служебные части речи. Модальные слова. Междометия. Звукоподражания										
Тема 8.1. Наречие.	10	2	2			6	10	1		9
Тема 8.2. Слова категории состояния.	10	2	2			6	10			10
Тема 8.3. Служебные части речи. Предлог.	10	2	2			6	10	1		9
Тема 8.4. Служебные части речи. Союз. Частица.	12	2	2			8	12		1	11
Тема 8.5. Модальные слова. Междометия. Звукоподражания.	10	2	2			6	10			10
Контрольная работа.	10		2	2		6	10		2	6
Усього годин	150	24	28	2	96	150	6	6	2	136

3 курс, VI семестр

Назви розділів і тем	Усього	Кількість годин							
		Денна форма навчання				Усього	Заочна форма навчання		
		лекцій	практ.	конс.	самр.		лекцій	практ.	конс.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Розділ 9. Словосочетание									
Тема 9.1. Основные понятия синтаксиса.	8	2	2		4	8	1		
Тема 9.2. Словосочетание как единица синтаксиса.	8	2	2		4	8	1		
Тема 9.3. Классификация словосочетаний.	10	2	2		6	10		1	
Тема 9.4. Виды подчинительной связи в словосочетании.	10	2	2		6	10		1	
Розділ 10. Простое предложение									
Тема 10.1. Предложение как основная единица синтаксиса.	8	2	2		4	8	1		
Тема 10.2. Организация простого предложения.	10	2	2		6	10	1		
Тема 10.3. Классификация предложений в современном русском языке.	10	2	2		6	10		2	
Тема 10.4. Главные члены двусоставного предложения.	12	2	2		8	12	2		
Тема 10.5. Односоставные предложения.	14	4	4		6	14	2	2	
Тема 10.6. Второстепенные члены предложения.	10	2	2		6	10			10
Тема 10.7. Неполные предложения.	6		2		4	6			6
Контрольная работа.	2		2			2		2	
ИЗ.	27			2	25	27			27
Усього годин	135	22	26	2	85	135	8	8	119

4 курс, VII семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Усього	Денна форма навчання				Усього	Заочна форма навчання			
		лекції	практ.	конс.	сам.р.		лекції	практ.	конс.	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 11. Простое осложненное предложение										
Тема 11.1. Осложненное предложение.	10	2	2			6	10	1	1	
Тема 11.2. Предложения с однородными членами.	16	4	4			8	16	1	1	
Тема 11.3. Предложения с обособленными членами.	20	4	4			12	20	1	1	
Тема 11.4. Предложения с вводными и вставными конструкциями.	14	2	2			10	14			
Тема 11.5. Предложения с обращением.	10	2	2			6	10			
Розділ 12. Сложное предложение (1 ч.)										
Тема 12.1. Общие вопросы теории сложного предложения.	18	4	4			10	18	1	1	
Тема 12.2. Сочинение и подчинение как традиционная оппозиция при построении типологии сложного предложения.	10	2	2			6	10			
Тема 12.3. Классификация сложных предложений.	14	2	2			10	14	1	2	
Тема 12.4. Сложносочиненное предложение.	14	2	2			10	14	1	2	
Контрольная работа.	9		2	2	5	9				9
Усього годин	135	24	26	2	83	135	6	8		121

4 курс, VIII семестр

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Усього	Денна форма навчання				Усього	Заочна форма навчання			
		лекції	практ.	конс.	сам.р.		лекції	практ.	конс.	сам.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Розділ 13. Сложное предложение (2 ч.)										
Тема 13.1. Сложноподчиненное предложение.	4	2	2			4	1			3
Тема 13.2. Классификация сложноподчиненных предложений.	10	2	2		6	10		1		9
Тема 13.3. Сложноподчиненные предложения нерасченленной структуры.	10	1	1		8	10		1		9
Тема 13.4. Сложноподчиненные предложения расченленной структуры.	10	1	1		8	10		1		9
Тема 13.5. Бессоюзное сложное предложение.	12	2	2		8	12	1			11
Тема 13.6. Многочленные сложноподчиненные предложения.	16	2	4		10	16	1	1		14
Тема 13.7. Сложные синтаксические конструкции.	16	2	4		10	16	1	1		14
Розділ 14. Основные формы синтаксической организации текста. Пунктуация										
Тема 14.1. Сложное синтаксическое целое.	10	2	2		6	10				10
Тема 14.2. Монологическая и диалогическая речь.	9	2	1		6	9				9
Тема 14.3. Чужая речь.	9	2	1		6	9				9
Тема 14.4. Пунктуация.	10	2	2		6	10				10
Контрольная работа.	2		2			2		1		1
ІЗ.	32			2	30	32			2	30
Усього годин	150	20	24	2	104	150	4	6	2	138

Теми практичних занять

1 курс, II семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 1. Фонетика. Фонологія			
1	Введение	2	
2	Фонетический строй русского языка	2	
3	Классификация гласных и согласных звуков русского языка	4	2
4	Сочетаемость звуков в речевом потоке	4	2
5	Слог и слогоделение. Ударение и интонация	4	
6	Фонологическая система русского языка	4	
Розділ 2. Орфоэпия. Графика. Орфография			
7	Орфоэпия	4	
8	Графика	2	
9	Орфография	2	
10	Контрольная работа	2	2
Разом		30	6

2 курс, III семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 3. Лексикология			
17	Общие вопросы лексикологии	2	
18	Слово как основная номинативная единица языка	2	1
19	Лексическая полисемия	2	1
20	Лексическая омонимия. Паронимия	2	

21	Синонимия. Антонимия	2	
22	Лексика русского языка с точки зрения ее происхождения	2	
23	Лексика русского языка с точки зрения сферы употребления	2	
24	Лексика русского языка с точки зрения Активного и пассивного состава	2	
25	Лексика русского языка с точки зрения экспрессивно-стилистической	2	

Розділ 4. Фразеологія. Лексикографія

27	Общие вопросы фразеологии	2	
28	Классификация фразеологизмов русского языка	2	2
29	Фразеология русского языка с разных точек зрения	2	
30	Лексикография	2	
31	Контрольная работа	2	2
Разом		28	6

2 курс, IV семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 5. Словообразование			
32	Словообразование. Общие вопросы	2	
33	Морфемика	1	1
34	Исторические изменения в структуре слова	1	
35	Лексическая деривация	2	
36	Способы словообразования в русском языке	2	1
37	Контрольная работа	2	
Розділ 6. Морфология. Именные части речи			
38	Общие вопросы морфологии	2	

39	Имя существительное	2	
40	Категория рода имён существительных	2	
41	Категория числа имён существительных	2	
42	Категория падежа имён существительных. Склонение существительных	2	
43	Имя прилагательное	2	1
44	Имя числительное	2	
45	Местоимение	2	1
46	Контрольная работа	2	
Разом		28	4

3 курс, V семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 7. Глагол. Причастие. Деепричастие			
47	Глагол как часть речи	2	1
48	Категория вида глагола	4	1
49	Категория залога глагола	2	
50	Категория наклонения глагола	2	
51	Категория времени глагола	2	
52	Категория лица глагола. Категории рода и числа у глагола	1	
53	Причастие	2	1
54	Деепричастие	1	
Розділ 8. Наречие. Слова категории состояния. Служебные части речи. Модальные слова. междометия. Звукоподражания			
55	Наречие	2	

56	Слова категории состояния	2	
57	Служебные части речи. Предлог	2	
58	Служебные части речи. Союз. Частица	2	1
59	Модальные слова. Междометия. Звукоподражания	2	
60	Контрольная работа	2	
Разом		28	4

3 курс, VI семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 9. Словосочетание			
61	Основные понятия синтаксиса	2	
62	Словосочетание как единица синтаксиса	2	
63	Классификация словосочетаний	2	1
64	Виды подчинительной связи в словосочетании	2	1
Розділ 10. Просто предложение			
65	Предложение как основная единица синтаксиса	2	
66	Организация простого предложения	2	
67	Классификация предложений в современном русском языке	2	2
68	Главные члены двусоставного предложения	2	
69	Односоставные предложения	4	2
70	Второстепенные члены предложения	2	
71	Неполные предложения	2	
72	Контрольная работа	2	2
Разом		26	8

4 курс, VII семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 11. Простое осложненное предложение			
73	Осложненное предложение	2	
74	Предложения с однородными членами	4	
75	Предложения с обособленными членами	4	2
76	Предложения с вводными и вставными конструкциями	2	
77	Предложения с обращением	2	
Розділ 12. Сложное предложение (ч. 1)			
78	Общие вопросы теории сложного предложения	4	
79	Сочинение и подчинение как традиционная оппозиция при построении типологии сложного предложения	2	
80	Классификация сложных предложений	2	2
81	Сложносочиненное предложение	2	2
82	Контрольная работа	2	2
Разом		26	8

4 курс, VIII семестр

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Розділ 13. Сложное предложение (ч. 2)			
83	Сложноподчиненное предложение	2	
84	Классификация сложноподчиненных предложений	2	2
85	Сложноподчиненные предложения нерасченененої структури	1	

86	Сложноподчиненные предложения расчлененной структуры	1	
87	Бессоюзное сложное предложение	2	
88	Многочленные сложноподчиненные предложения	4	1
89	Сложные синтаксические конструкции	4	2
Розділ 14. Основные формы синтаксической организации текста.			
пунктуация			
90	Сложное синтаксическое целое	2	
91	Монологическая и диалогическая речь	1	
92	Чужая речь	1	
93	Пунктуация	2	
94	Контрольная работа	2	1
Разом		24	6

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Виды лингвистического анализа в образцах и комментариях : учебное пособие для студ. высш. уч. завед. / Под ред. А. А. Силки. 2-е изд., испр. и доп. Сумы, 2015.
2. Демидова К. И., Зуева Т. А. Современный русский литературный язык. М., 2007.
3. Камынина А. А. Современный русский язык. Морфология. 2-е издание. М., 2010.
4. Касаткин Л. Л. Современный русский язык : Фонетика. М., 2006.
5. Крысин Л. П. Современный русский язык. Лексическая семантика. Лексикология. Фразеология. Лексикография : учеб. пособие для студ. филол. фак. высш. учеб. заведений. 2-е изд., стер. М. : Академия, 2009.
6. Кустова Г. И.. Синтаксис современного русского языка: курс лекций. М., 2017.
7. Осипова Л. И. Морфология современного русского языка : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М. : Академия, 2010.
8. Рахманова Л.И., Сузdal'цева В.Н. Современный русский язык. М., 2010.

9. Розенталь Д. Э., Голуб И. Б., Теленкова М. А. Современный русский язык. М., 2008.
10. Современный русский литературный язык : учебник / под ред. В. Г. Костомарова, проф. В. И. Максимова. 2-е изд., перераб. и доп. М., 2010.
11. Современный русский язык / Л. А. Новиков, Л. Г. Зубкова, В. В. Иванов и др.; под общ. ред. Л. А. Новикова. СПб, 2001.
12. Современный русский язык. Морфология и синтаксис : учеб. пособие для студентов учреждений сред. проф. образования / [Н. Г. Блохина и др.]; под ред. Н. Г. Блохиной. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004.
13. Современный русский язык. Теория. Анализ языковых единиц. В 2 ч. Ч. 1. Фонетика и орфоэпия. Графика и орфография. Лексикология. Фразеология. Лексикография. Морфемика. Словообразование / В. В. Бабайцева, Н. А. Николина, Л. Д. Чеснокова и др.; под ред. Е.И. Дибровой. М., 2008.
14. Современный русский язык. Теория. Анализ языковых единиц. В 2 ч. Ч. 2. Морфология. Синтаксис / В. В. Бабайцева, Н. А. Николина, Л. Д. Чеснокова и др.; под ред. Е. И. Дибровой. М., 2008.
15. Современный русский язык. В 3-х т. Т. 3. Синтаксис: учебник и практикум для бакалавриата / С. М. Колесникова, Н. А. Николина, В. А. Лаврентьев и др; под ред. С. М. Колесниковой. М., 2015.
16. Современный русский язык / под общ. ред. С. Г. Ильенко. М., 2016.

Додаткові:

1. Абашина В. Н. Вопросы коммуникативно-прагматического описания сложного предложения в русском языке: аспект актуального членения. Львов, 2006.
2. Акимова Г. Н. Синтаксис современного русского языка. СПб., 2009.
3. Аникина А. Б. Образное слово в художественном и публицистическом произведении. *Вопросы стилистики текста*. М., 2005.
4. Арват Н. Н. Сложное синтаксическое целое: Тексты лекций для студентов по курсу «Современный русский язык». Нежин, 1993.
5. Ахманова О. С., Микаэлян Г. Б. Современные синтаксические теории. М., 2013.
6. Бабайцева В. В. Явления переходности в грамматике русского языка. М., 2000.

7. Виды языкового анализа : учеб.-метод. пособ. / Поповичева И. В. и др. Тамбов, 2002.
8. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. М., 2010.
9. Караулов Ю. Н. Ассоциативная грамматика русского языка. М., 2010.
10. Козырев В.А., Черняк В.Д. Русская лексикография. СПб., 2004.
11. Крылова О. А. Коммуникативный синтаксис русского языка. М., 2009.
12. Крысин Л. П. Русская литературная норма и современная речевая практика. *Русский язык в научном освещении*. 2007. № 2 (14).
13. Кустова Г. И., Мишина К. И., Федосеев В. А. Синтаксис современного русского языка. М., 2010.
14. Лейчик В.М. Люди и слова. М., 2008.
15. Лекант П. А. Современный русский язык. Синтаксис: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М., 2010.
16. Максимов С.В. Крылатые слова. М., 2000.
17. Мельчук И. А. Язык: от смысла к тексту. М., 2012.
18. Николаева Т. М. От звука к тексту. М., 2000.
19. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении. 9-е изд. М., 2009.
20. Русский язык конца XX столетия (1985-1995) / Отв. ред. Е.А. Земская. М., 2000.
21. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. Киев, 2002.
22. Середа Е. В. Морфология современного русского языка. Место междометий в системе частей речи : учеб. пособие. М. : Флинта : Наука, 2005.
23. Скобликова Е. С. Современный русский язык. Синтаксис простого предложения (теоретический курс). М., 2006.
24. Телия В. Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и культурологический аспекты. М., 1996.
25. Титаренко Е. Я. Категория фазовости и вид русского глагола: Монография. Симферополь: ДОЛЯ, 2011.
26. Фоменко Ю. В. Современный русский литературный язык. Лексикология. М., 2015.
27. Чупашева О. М. Русский язык. Трудности синтаксического анализа. М., 2004.
28. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка. 3-е изд. М., 2001.

29. Шелякин М. А. Русский инфинитив (морфология и функции) : учеб. пособие. М. : Флинта : Наука, 2006.
30. Шимчук Э.Г. Русская лексикография. М., 2003.
31. Шубина Н. Л. Пунктуация современного русского языка. М., 2010.

Збірники вправ і контрольних завдань:

1. Вараксин Л. А. Современный русский язык. Синтаксис сложного предложения : сб. упражнений. М., 2010.
2. Гордиевская М. Л., Каленчук М. Л., Касаткин Л. Л. и др. Сборник упражнений по русскому языку / Под ред. М. Л. Каленчук, Л. Л. Касаткина. М., 2010.
3. Гукова Л. Н., Степанов Е. Н. Синтаксис русского языка: Тестовые задания и справочные материалы: учебное пособие для студентов-филологов. Одесса, 2011.
4. Панюшева М. С., Шалимова Г. С. Современный русский язык: Практикум по синтаксису : пособие для вузов. М., 2003.
5. Современный русский язык. Сборник упражнений : учеб. пособие / Т. Г. Юрчук, Н. П. Голубева, А. К. Смерчко, О. А. Шестакова. Киев, 1992.
6. Тестовые и контрольные задания по современному русскому языку. Ч. I. Фонетика, фонология, орфоэпия, графика, орфография, лексикология, фразеология, словообразование : учебное пособие для студентов филологических факультетов / под ред. И. И. Пахненко, С. Г. Телетовой. Сумы, 2000.
7. Тестовые и контрольные задания по современному русскому языку. Ч. II. Морфология : учебное пособие для студентов филологических факультетов / под ред. Н. Д. Хомулы. Сумы, 2001.
8. Тестовые и контрольные задания по современному русскому языку. Ч. III. Синтаксис, пунктуация : учебное пособие для студентов филологических факультетов / под ред. Л. Б. Фоминой. Сумы, 2005.

Словники та довідники:

1. Берков В. П., Мокиенко В. М., Шулежкова С. Г. Большой словарь крылатых слов русского языка. М., 2005.
2. Большой толковый словарь русского языка / Под ред. С. И. Кузнецова. Спб., 2001.
3. Букчина Б. З., Сазонова И. К., Чельцова Л. К. Орфографический словарь русского языка. М., 2010.

4. Горбачевич К. С. Краткий словарь синонимов русского языка. М., 2001.
5. Грачев М. А., Мокиенко В. М. Русский жаргон : Историко-этимологический словарь. М., 2008.
6. Душенко К. В. Словарь современных цитат. М., 2002.
7. Касаткин Л. Л., Клобуков Е. В., Лекант П. А. Краткий справочник по современному русскому языку / Под ред. П. А. Леканта. М., 2006.
8. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов и словосочетаний. М., 2003.
9. Ломов А.М. Словарь-справочник по синтаксису современного русского языка. М., 2007
- 10.Львов М. Р. Словарь антонимов русского языка / Под ред. Л. А. Новикова. М., 2007.
- 11.Матвеева Т. В. Полный словарь лингвистических терминов. Ростов н/Д, 2010.
- 12.Никитина Т. Г. Молодежный сленг : Толковый словарь. М., 2009.
- 13.Новейший словарь иностранных слов и выражений. М., 2003.
- 14.Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. Справочник по русскому языку. Словарь лингвистических терминов. М., 2003.
- 15.Русский язык. Энциклопедия / Глав. ред. Ю. Н. Караулов. 2-е изд., перераб. и доп. М., 1997.
- 16.Словарь синонимов русского языка. В 2-х т. / Под ред. А.П. Евгеньевой. М., 2001.
- 17.Современный словарь иностранных слов: толкование, словоупотребление, словообразование, этимология / Л. М. Баш, А. В. Боброва и др. М., 2006.
- 18.Скорлуповская Е. В., Снетова Г. П. Толковый словарь русского языка с лексико-грамматическими формами. М., 2002.
- 19.Словарь синонимов русского языка / Л. П. Алекторова, Л. А. Введенская, В. И. Зимин и др. М., 2003.
- 20.Соловьев Н.В. Словарь правильной русской речи. М., 2008.
- 21.Толковый словарь новых слов и значений русского языка / Л. П. Катлинская. М., 2008.
- 22.Фразеологический словарь русского языка / Сост. Л. А. Войнова, В. П. Жуков, А. И. Молотков, А. И. Федоров; под ред. и послесл. А. И. Молоткова. М., 2006.
- 23.Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка. М., 1999.

24.Шагалова Е. Н. Словарь новейших иностранных слов (конец XX – начало XIX в.). М., 2009.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Таблиці.
2. Схеми та алгоритми.
3. Мультимедійні засоби.